

LENININIS BIBLIOTEKINĖS STATYBOS PLANAS IR JO VYKDYMO TARYBŲ LIETUVOJE PAGRINDINIAI BRUOZAI

Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 50-metį sutinkant

K. SINKEVICIUS

Didžioji Spalio socialistinė revoliucija, nuvertusi išnaudotojų valdžią ir panaikinusi visuomenės susiskirstymą į antagonistines klases bei atvėrusi kelią kurti naujam, komunistiniam rytojui, iš esmės keitė knygos, kaip žmonijos atminties, žinių bei patyrimo šaltinio, visuomenines funkcijas. Knyga, klasinėje visuomenėje buvusi vienu iš klasinės spaudos įrankių, dabar turėjo tapti visuomenės susiskirstymo į klases galutinio panaikinimo bei naujo gyvenimo kūrimo įrankiu.

Pakeitusi knygos visuomenines funkcijas, Spalio socialistinė revoliucija iškėlė iš principo naujus reikalavimus ir jos skleidimui bei panaudojimui. Šie reikalavimai išplaukė iš pačios socialistinės revoliucijos esmės bei jos turinio. Kaip moko marksizmas-leninizmas, sudėtinė socialistinės revoliucijos dalis yra kultūrinė revoliucija. Proletariatas turi ne tik paimti politinę valdžią, bet ir, pasinaudodamas ja, apvaldyti visas ankstesniųjų kartų sukurtas mokslo bei kultūros vertybes ir, tuo remdamasis, kurti naują kultūrą, naują, aukštesnį darbo našumą. Ir šis kultūrinės revoliucijos uždavinys, kaip yra pasakęs V. Leninas, „negali būti išspręstas taip greitai, kaip politiniai ir kariniai uždaviniai. [. . .] Krizės paastrėjimo epochoje galima politiškai nugalėti per keletą savaičių. Kare galima nugalėti per keletą mėnesių, o kultūros srityje negalima nugalėti per tokį laiką, dėl pačios reikalo esmės čia reikalingas ilgesnis laikas, ir reikia pritaikyti prie to ilgesnio laiko, apskaičiuojant savo darbą, rodant kuo didžiausią užsispyrimą, atkaklumą ir sistemingumą“¹.

Kultūrinės revoliucijos arsenale — ištisa priemonių sistema: bendras, politinis bei techninis švietimas, įvairios ideologinio poveikio priemonės, kultūros-švietimo darbas ir pan. Jų tarpe ypatingą vietą užima knyga, kaip svarbiausias žinių nešėjas. Išsiskverbdama į visas politines, kultūrinės ar ekonominės-gamybinės veiklos sritis, knyga gali daryti labai didelę įtaką visuomeniniam vystymuisi.

Pakeitusi knygos visuomenines funkcijas bei iškėlusį būtinumą organizuoti optimalų jos panaudojimą, sprendžiant kultūrinės revoliucijos uždavinius, Spalio socialistinė revoliucija pareikalavo naujais pagrindais organizuoti bibliotekų, kaip racionaliausių kolektyvinio visuomenės naudojimosi knyga punktų, darbą. Šie reikalavimai bei naujos bibliotekininystės organizavimo principai atsispindi V. Lenino kalbose ir raštuose, Tarybinės vyriausybės dekretuose, N. Krupskajos, A. Lunačarskio ir kitų partinės bei valstybinės statybos įžymių veikėjų ir teoretikų, lietusių kultūrinės revoliucijos klausimus, veikaluose.

¹ Leninas V. I. Raštai. T. 33, V., 1955, p. 55.

V. Leninas labai gerai suprato knygos reikšmę ir tiksliai numatė tą vaidmenį, kurį knyga, išlaisvinta iš klasinio ribotumo varžtų, gali suvaidinti kultūrinėje revoliucijoje. Sudėtingomis ir sunkiomis revoliucijos parengimo bei jos įvykdymo, pilietinio karo bei užsienio karinės intervencijos ar nepo sąlygomis V. Leninas, sprenddamas daugybę kitų neatidėliotinai svarbių reikalų, labai daug dėmesio skyrė ir bibliotekoms. Kaip rašo savo prisiminimuose pirmasis Tarybinės vyriausybės švietimo liaudies komisaras A. Lunačiarskis, jau sekančią naktį po Žiemos rūmų šturmo V. Leninas, kalbėdamas su juo, nurodė: „Pasisitenkite pirmoje eilėje atkreipti dėmesį į bibliotekas. [...] Reikia kuo greičiau padaryti knygą prieinamą masėms“². Po kurio laiko, kaip rašo A. Lunačiarskis, V. Leninas vėl pabrėžė: „Didelę reikšmę aš skiriu bibliotekoms. [...] Knyga — didžiulė jėga. [...] Reikia aprūpinti skaitytoją ir didelėmis skaityklomis, ir užtikrinti, kad knygos būtų operatyviai perkeliamos, [...] rengti įvairių rūšių kilnojamas bibliotekas“³. Tuoj pat po Spalio perversmo V. Leninas parašė ir žinomą laišką Petrogrado viešajai bibliotekai apie jos uždavinius, kuriame sakoma: „Norint išmintingai, sąmoningai, sėkmingai dalyvauti revoliucijoje, reikia mokytis. Bibliotekininkystė Petrograde, carizmui ilgus metus kenkus liaudies švietimui, sutvarkyta nepaprastai blogai. Nedelsiant ir neabejotinai reikalingi yra šie pagrindiniai pertvarkymai...“⁴ Ir čia V. Leninas išvardija tuos pertvarkymus: pratęsti skaityklų darbo laiką, organizuoti knygų keitimąsi tarp bibliotekų ir kt.⁴

V. Lenino kalbų, straipsnių, laiškų, jo pasirašytų dekretų ar kitų dokumentų, kuriuose vienu ar kitu aspektu liečiamos bibliotekos, šio klausimo tyrinėtojų nuomone, yra daugiau kaip 270⁵. Deja, šis gausus palikimas dar nėra pilnutinai surinktas ir plačiau išnagrinėtas. Ilgą laiką asmenybės kulto sąlygomis daugelis lenininių dokumentų nebuvo skelbiami, o archyvinės medžiagos ir pirminių šaltinių panaudojimas buvo suvaržytas. Vienok jau ir tuose V. Lenino veikaluose bibliotekų darbo klausimais, kurie įtraukti į jau išleistus rinkinius⁶, taip pat ir V. Lenino pasirašytuose tarybų valdžios dekretuose bei kituose dokumentuose galima rasti gana detalių bibliotekinės statybos Tarybų šalyje planą.

Vienas iš pagrindinių lenininiame bibliotekinės statybos plane yra bibliotekininkystės partiškumo principas. V. Leninas demaskuoja buržuazinės bibliotekininkystės deklaruojamą nepartiškumo ar apolitiškumo principą, parodydamas, kad tai yra ne kas kita, kaip siekimas paslėpti tarnavimą išnaudotojų interesams. Kol buržuazija turi politinę valdžią, kol ji disponuoja spaustuvėmis ir popieriaus fabrikais, kol turi galimybę

² Ленин и книга. М., 1964, с. 363.

³ Ten pat, p. 362.

⁴ Leninas V. I. Raštai. T. 26, V., 1954, p. 299.

⁵ Абрамов К. И. О собрании и изучении ленинского наследства по вопросам библиотечного дела. — Библиотеки СССР. Опыт работы, вып. 25, 1964, с. 7.

⁶ V. Lenino kalbų, straipsnių bei laiškų bibliotekų darbo klausimais rinkimą pradėjo N. Krupskaja. 1929 m. jos sudarytame rinkinyje „Ką rašė ir kalbėjo Leninas apie bibliotekas“ (Что писал и говорил Ленин о библиотеках) buvo paskelbti 7 lenininiai dokumentai. Sekantys rinkinio leidimai buvo papildomi naujais dokumentais. 4-ajame leidime (1939 m.) jų buvo 18. Vėliau šį darbą vykdė TSRS Valstybinė V. Lenino v. biblioteka, 1955 m. išleidusi 5-ąjį leidimą, kuriame išspausdinti 27 dokumentai, 1960 m. biblioteka išleido naują rinkinį „Leninas apie bibliotekų darbą“ (Ленин и библиотечном деле), į kurį įtraukta jau 62 dokumentai. 1967 m. numatoma išleisti rinkinį „Leninas apie bibliotekų darbą ir bibliografiją“ (Ленин о библиотечном деле и библиографии), kuriame bus išspausdinta daugiau kaip 250 naujų lenininių dokumentų (žr.: Тематический план выпуска литературы издательства «Книга» на 1967 год. М., 1966, с. 31). Lietuvių kalba atskiro rinkinio neturime, dalis V. Lenino straipsnių, laiškų bei kalbų yra išspausdinta „Raštuose“. Iš mokslinių V. Lenino palikimo bibliotekų darbo klausimais tyrinėjimų lietuvių kalba galime paminėti G. Raguotienės studiją „Leninas ir biblioteka“, išspausdintą „Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimų“ antrajame tome.

samdyti rašeivas, persekioti nepageidaujamą jai knygą bei kontroliuoti bibliotekų fondų turinį, tol kalbos apie bibliotekos tarnavimą „bendraliaudiniams“ ar visos visuomenės interesams neturi realaus pagrindo. V. Leninas iškėlė ir pagrindė tarybinės bibliotekininkystės partiškumo principą. Šis principas apsprendžia bibliotekų uždavinius maksimaliai prisidėti prie partijos politikos, prie partijos programos, organizuojant komunisto statybą, įgyvendinimo. Bibliotekininkystės partiškumo principą V. Leninas dėjo visos bibliotekinės statybos šalyje pagrindan.

Pasikeitus knygos visuomeninėms funkcijoms, pavertus knygą kultūrinės revoliucijos įrankiu, keičiasi valstybės bei visuomenės santykis su biblioteka. Tarybų valstybės sąlygomis, kai liaudies interesai yra valstybės interesai, o valstybės interesai — liaudies interesai, bibliotekininkystė tampa svarbia sudėtine partinės-valstybinės-visuomeninės statybos dalimi. Jau antrojoje Programoje, priimtoje 1919 metais, liaudies švietimo srityje partija užsibrėžė uždavinį „teikti visapusišką valstybinę pagalbą savarankiškai besimokantiems ir besilavinantiems darbininkams ir valstiečiams (sukurti tinklą užmokyklinio švietimo įstaigų: bibliotekų, suaugusiųjų mokyklų, liaudies namų ir universitetų, kursų, paskaitų, kinematografulių, studijų ir pan.)“⁷. Nuolatiniis V. Lenino kaip partijos ir tarybinės vyriausybės vadovo dėmesys ir rūpinimasis bibliotekų reikalais raiškiai iliustruoja bibliotekininkystės svarbą bendroje partinės-valstybinės statybos sistemoje. Nustatydamas partinio-valstybinio vadovavimo bibliotekinei statybai užduotis, V. Leninas ypatingą dėmesį skiria ir pačių masių iniciatyvai, sąmoningam ir aktyviam jų dalyvavimui bibliotekų darbe, organizuojant knyginių resursų panaudojimą.

Lenininiame bibliotekinės statybos plane išskirtinę vietą užima bibliotekų prieinamumo liaudžiai principas.

V. Leninas reikalavo ryžtingai keisti bibliotekų funkcijas, atidaryti knygų saugyklas „masei, miniai, gatvei“; atmesdamas seną bibliotekų uždaramą, V. Leninas akcentavo būtinumą „rūpintis tuo, kad skaitytojai namie galėtų skaityti valdiškas knygas; laikyti viešosios bibliotekos pasididžiavimu ir garbe ne tai, kiek joje yra retenybių, kiek yra kokių nors XVI amžiaus leidinių arba X amžiaus rankraščių, o tai, kaip plačiai yra pasklidusios knygos *liaudyje*, kiek yra pritraukta naujų skaitytojų, kaip greit yra patenkinamas bet kuris knygos poreikavimas, kiek knygų yra išduota į namus, kiek vaikų yra pritraukta skaityti knygas ir naudotis biblioteka“⁸. V. Leninas reikalavo šalinti visas kliūtis, trukdančias liaudžiai naudotis knyga: apribojimus, mokesčius ir pan.

Visų funkcijų keitimas ar apribojimų panaikinimas, be abejo, dar neišsprendžia bibliotekų prieinamumo klausimo. Reikia pasirūpinti ir pasiekti, kad bibliotekų tinklas būtų pakankamai platus, kad knyga būtų praktiškai prieinama masėms, „kad kiekvienas gyventojas,— kaip rašė V. Leninas,— ne toliau kaip trys *ketvirtadaliai varsto* nuo savo namų — t. y. ne daugiau kaip dešimt minučių kelio,— turėtų viešosios bibliotekos skyrių“⁹. Tai žymių materialinių išteklių bei darbo jėgos reikalaujanti užduotis.

Sprendžiant knygos prieinamumo masėms klausimą, lemiamą reikšmę turi ir reikiamų knyginių sandėjų sudarymas. V. Leninas ypatingai daug dėmesio skiria bibliotekų fondų komplektavimo klausimams. V. Leninas reikalauja knygas ir periodiką planingai paskirstyti po visos šalies bibliotekas, organizuoti bibliotekų keitimąsi knygomis, bausti tuos, dėl

⁷ TSKP suvažiavimų, konferencijų ir CK Plenumų rezoliucijose ir nutarimuose. D. I, V., 1955, p. 408.

⁸ Leninas V. I. Raštai. T. 19, V., 1953, p. 253.

⁹ Ten pat, p. 254.

kurių kaltės „po 1 mėnesio (2 savaitių?, 6 savaitių?), išėjus kiekvienai tarybinei knygai, jos nėra kiekvienoje bibliotekoje“¹⁰.

Būtinumas optimaliai panaudoti šalies knyginius resursus kultūrinėje revoliucijoje apsprendė ir organizacinius bibliotekininkystės principus. Visos Rusijos I suvažiavime užmokyklinio lavinimo klausimais, įvykusiame 1919 m. gegužės mėn., V. Leninas kalbėjo: „Dabar reikia kovoti su dezorganizacijos liekanomis, su chaosu, su juokingais vadybiniais ginčais. [...] Mes turime panaudoti tas knygas, kurios pas mus yra, ir imtis steigti organizuotą tinklą bibliotekų, kurios padėtų liaudžiai pasinaudoti kiekviena mūsų turima knygele, steigti paralelinių organizacijų, o sukurti vieningą planingą organizaciją. Šis mažas reikalas atspindi pagrindinį mūsų revoliucijos uždavinį“¹¹. Kaip matyti iš rinkinio „Leninas apie bibliotekų darbą“, 1918—1921 m. V. Leninas trylika kartų įvairiais aspektais lietė visų šalies bibliotekų sujungimo į vieningą organizaciją klausimą¹². Ir kai 1920 m. lapkričio 3 d. Liaudies Komisarų Taryba priėmė dekretą „Dėl bibliotekininkystės centralizavimo RTFS Respublikoje“, kurį parengiant dalyvavo ir jį pasirašė V. Leninas, vieningos bibliotekų sistemos idėja tapo įstatymu. Pirmajame dekreto punkte įrašyta: „Visos bibliotekos, tiek esančios Švietimo liaudies komisariato žinioje, tiek ir visų kitų žinovių, įstaigų bei visuomeninių organizacijų bibliotekos skelbiamos visiems prieinamomis, sujungiamos į vieningą RTFSR bibliotekų tinklą ir perduodamos Švietimo liaudies komisariato (Vyriausiojo politinio švietimo komiteto) žiniai“¹³.

N. Krupskaja, apibūdindama V. Lenino nurodymus bibliotekų organizavimo srityje, rašė: „Taip pastatyti bibliotekininkystę Tarybų šalyje, kad tankus įvairių tipų bibliotekų tinklas laiku aptarnautų visus iki vieno gyventojus jiems reikalinga knyga, tenkintų vis augantį masių poreikimą žinių, plėstų jų akiratį, tenkintų jų poreikius — toks yra Lenino priesakas“¹⁴.

Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 50 metų jubiliejų šalis sutinka įžymiais laimėjimais ir bibliotekinės statybos srityje. Per istoriškai trumpą laiką sukurtas platus įvairių tipų bibliotekų tinklas, išugdyti kadrai, bibliotekos aktyviai dalyvauja komunizmo statyboje. Masinių bibliotekų tinklas Tarybų Sąjungoje išaugo nuo 13 876 bibliotekų 1914 m. iki 119 421 bibliotekos 1965 m., o jų knygų fondai — atitinkamai nuo 9 442 000 iki 993 774 000 tomų¹⁵. 1965 m. bendras Tarybų Sąjungos visų tipų bibliotekų skaičius siekė 382 000, o jų fondai sudarė apie 2,3 milijardo tomų. Bibliotekomis naudojosi apie 110 milijonų skaitytojų¹⁶.

Raiškių rezultatų, vykdant lenininę bibliotekinės statybos planą, pasiekta Tarybų Lietuvoje.

Lietuvoje iki Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos bibliotekų buvo itin nedaug. Statistikos žiniomis, 1913 m. Lietuvos teritorijoje veikė 27 masinės bibliotekos, turėjusios 31 000 knygų¹⁷, keletas mokyklų bei įvairių organizacijų bibliotekų. Taip pat veikė vadinamoji Vilniaus vie-

¹⁰ Ленин и книга, č. 237.

¹¹ Leninas V. I. Raštai T. 29, V., 1954, p. 305—306.

¹² Кравченко А. Об изучении ленинского наследства.— «Библиотеки СССР. Опыт работы», вып. 17, 1961, с. 81—90.

¹³ Ленин и книга, с. 427.

¹⁴ Крупская Н. Библиотечный труд. В., 1948, p. 5.

¹⁵ Полубояринов М. Библиотечное дело СССР в цифрах.— В кн.: Библиотечное дело в СССР. М., 1957, с. 71; Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Bibliotekų skyriaus archyvas (toliau — КМБА), byla: „Masinių bibliotekų darbo rodikliai ir tinklo vystymosi bei veiklos analizė, 1964 m.“

¹⁶ Nagrinėti svarbūs klausimai.— „Bibliotekų darbas“, 1966, Nr. 3, p. 33.

¹⁷ Полубояринов М. Библиотечное дело СССР., с. 71.

šoji biblioteka, turėjusi daugiau kaip 310 000 tomų knygų, tačiau buvusi labai nepopuliari — pagal fondų dydį carinės Rusijos imperijos bibliotekų tarpe ji užėmė 4-ąją vietą, pagal skaitytojų lankomumą — 25-ąją, o pagal knygų išdavimą — net 75-ąją¹⁸.

Lietuvos Laikinoji revoliucinė vyriausybė 1918—1919 m., vadovaudamasi bendrais socialistinės revoliucijos dėsningumais, ėmėsi eilės radikalių priemonių bibliotekinės statybos srityje. Nežiūrint ypatingai nepalankių sąlygų — karo ir okupantų nuniokojimų, materialinių išteklių stokos, aršaus vidaus bei užsienio reakcijos prieššinimosi, — per trumpą kelių mėnesių laikotarpį Tarybinė vyriausybė padarė eilę pagrindinių pavarų: buvo keičiamos bibliotekų funkcijos, plečiamas jų tinklas, papildomi fondai, sudaryta valstybinio vadovavimo bibliotekoms sistema, organizuojama Centrinė respublikos biblioteka, rūpinamasi kadru rengimu ir kt.

Lietuvos buržuazijai su užsienio imperialistų pagalba užgniaužus tarybų valdžią, pradėti bibliotekinės statybos darbai nutrūko.

Buržuazinė Lietuvos vyriausybė bibliotekininkystės srityje turėjo savų interesų ir vykdė juos atitinkančią politiką. Buržuazijos valdymo metais veikė mokyklų bibliotekų tinklas, nes knyga buvo reikalinga mokymo bei auklėjimo darbe, ir buržuazija, kiek ji rūpinosi švietimo reikalais, tiek buvo priversta rūpintis ir mokyklų bibliotekomis. Buržuazinė vyriausybė skatino įvairias fašistines organizacijas steigti bibliotekas ir rėmė jas materialiai. Tačiau šios organizacijos, nesulaukdamos platesnės visuomenės paramos, nepajėgė sukurti gerai sutvarkytų bibliotekų tinklo, o įsteigtosios bibliotekos buvo sudarytos daugiausia iš menkaverčio šovinistinio ar pseudopatriotinio skaitalo ir netapo populiariomis masėse. Pažangesnės visuomenės jėgos visiškai teisingai šių bibliotekų iš viso nepripažino ir vis atkakliau reikalavo, kad pati valstybė imtųsi finansuoti bibliotekas, ir kad jos savo tikslais bei fondų turiniu būtų „netendencingo“ pobūdžio.

Platiems visuomenės sluoksniams primygtinai reikalaujant, buržuazinė Lietuvos vyriausybė buvo priversta priimti bibliotekų įstatymą (1936 m.) ir pradėti steigti masines, tuo metu vadinamas viešosiomis, valstybines bibliotekas. Jeigu nuo 1921 iki 1936 m. tokių bibliotekų buvo įsteigta 17, tai nuo 1936 iki 1940 m. vasaros — 144 bibliotekos. Tačiau įsteigtųjų bibliotekų fondai buvo maži, į jas nebuvo įsileidžiama pažangi knyga bei periodinė spauda, buvo nustatyta abonentinio mokesčio bei užstatų sistema, trukdžiusi skaitytojui pasiekti knygą. 1939 m. vasarą skaitytojų visose viešosiose valstybinėse bibliotekose buvo apie 14 000, kas sudarė vos 0,5 proc. visų respublikos gyventojų¹⁹.

1940 m. atkūrus Lietuvoje tarybų valdžią, sudėtine socializmo kūrimo respublikoje dalimi tampa lenininio bibliotekinės statybos plano vykdymas. Būdinga 1940—1941 m. bibliotekinės statybos ypatybė buvo ta, kad taikos sąlygomis, pasinaudojant vietiniais ištekliais bei broliškujų respublikų patyrimu ir betarpiška jų pagalba, buvo mėginta forsuotai spręsti iš esmės visus bibliotekinės statybos uždavinius. Keičiamos bibliotekų visuomeninės funkcijos, jų durys plačiai atveriamos liaudžiai, tuojau pat panaikinama abonentinio mokesčio ir užstatų sistema. Intensyviai plečiami bibliotekų fondai, panaudojant naują spaudos produkciją, iš broliškujų respublikų gautas knygas bei nacionalizuotus knygų rinkinius. Numatoma reikiamai išplėsti bibliotekų tinklą. Per vienerius metus valstybinių masi-

¹⁸ Vladimirovas L. Vilniaus universiteto biblioteka. V., 1958, p. 52, 55.

¹⁹ Girdžius V. Tarybų Lietuvos kultūros-švietimo įstaigų darbo laimėjimai. V., 1950, p. 12.

nių bibliotekų tinklas išaugo nuo 161 iki 241, susikūrė profsąjunginių bibliotekų tinklas, kūrėsi partinių kabinetų bibliotekos bei bibliotekos prie pirklių-skaityklų, buvo įkurta stambi Lietuvos TSR Mokslių akademijos Centrinė biblioteka, rūpinamasi sukurti Mokslinę medicinos biblioteką, organizuoti respublikinius Knygų rūmus ir pan. Buvo pradėta rengti bibliotekoms darbuotojus.

Karas ir hitlerinė okupacija nutraukė pradėtą darbą ir bibliotekoms, kaip ir visam liaudies ūkiui bei kultūrai, padarė neapskaičiuojamą žalą. Okupantai panaikino profsąjungines, partinių kabinetų bei pirklių-skaityklų bibliotekas, nuniokojo mokslines bibliotekas, iš 241 valstybinės masinės bibliotekos, išvadavus respubliką, buvo rasta tik apie 60.

Pokariniu laikotarpiu, esant nuniokotam liaudies ūkiui bei paastrėjus klasių kovos sąlygoms, bibliotekinė statyba respublikoje įgavo savitų bruožų. Ekonominiai pirmųjų pokarinių metų sunkumai neleido vėl forsuoti plėsti valstybinių masinių bibliotekų tinklo. Atstačius karo sugriautas bibliotekas, jų tinklas plėtėsi pamažu (nuo 248 bibliotekų 1945 m. iki 402 bibliotekų 1950 m.). Plačiosioms visuomenės masėms operatyviai aprūpinti knyga bei organizuoti masinį-ideologinį darbą pirmaisiais pokariniiais metais buvo sukurtas platus klubų-skaityklų bibliotekėlių tinklas; 1950 m. jų buvo 3065. Šios bibliotekos, sudarytos iš periodinių leidinių bei vieno—kito šimto naujų aktualių knygų, nuolat papildomos naujienomis bei gaudamos kilnojamasias bibliotekėles iš masinių bibliotekų, pirmajame pokariniame dešimtmetyje suvaidino reikšmingų kultūros židinių vaidmenį, ypač kaime.

Pokarinio penkmečio metais imta naujai traktuoti mokslinių bibliotekų funkcijas, žymių rezultatų pasiekama, sukaupiant tarybinės knygos fondus, įveikiant bibliotekų uždaramą bei pertvarkant jų darbą tarybinių mokslinių bibliotekų pavyzdžiu.

Būdingas bibliotekinės statybos bruožas pirmajame pokariniame penkmetyje buvo tas, kad bibliotekos, vykdydamos nurodymus ideologiniam darbui sustiprinti, įvaldė visą eilę aktyviosios knygų propagandos formų. Bibliotekos pradeda sistemingai rengti knygų parodas, literatūros apžvalgas, literatūrinius vakarus bei skaitytojų konferencijas. Ir nors šio darbo kvalifikacinis lygis ne visada buvo pakankamai aukštas, nors jame, kaip ir visame to meto propagandiniame darbe, buvo pompastiškumo bei atotrūkio nuo gyvenimo, aktyvi knygos propaganda tuo metu turėjo politinę bei praktinę reikšmę ir darė teigiamą poveikį socializmo statybai respublikoje.

Užgydžius karo žaizdas, sutvirtėjus respublikos ekonomikai bei pertvarkius gyvenimą socialistiniais pagrindais, vis daugiau lėšų skiriama bibliotekinei statybai. Nuo 1950 m. pradedama sparčiai plėsti valstybinių masinių bibliotekų tinklą. Per 7 metus (nuo 1950 m. iki 1956 m.) jis išaugo nuo 402 iki 1622 bibliotekų. Bibliotekų knygų fondai per tą laikotarpį padidėjo 6,5 karto ir pasiekė 7,4 milijono tomų²⁰.

Sukūrus pakankamą bibliotekų tinklą, vėlesniais metais valstybinių masinių bibliotekų steigama nedaug, nors jų fondai ir toliau palaipsniui didinami. 1966 m. sausio 1 d. respublikoje buvo 1741 valstybinė masinė biblioteka su 13 213 700 knygų fondu, neskaitant vaikų bibliotekų.

Savitos socializmo kūrimo respublikoje sąlygos bei spartus valstybinių masinių bibliotekų tinklo plėtimas darė įtaką bendrai masinių bibliotekų tinklo struktūrai. Tarybų Lietuvoje, skirtingai nuo eilės kitų respublikų, nebuvo sukurtas kolūkinis bibliotekų tinklas. Jeigu bendroje Ta-

²⁰ Čia ir toliau žinios apie Lietuvos TSR valstybines masines bibliotekas imamos iš Kultūros ministerijos masinių bibliotekų atitinkamų metų metinių ataskaitų suvestinių (forma V-II-5).

rybų Sąjungos masinių bibliotekų sistemoje kolūkinės bibliotekos sudaro 5,1 proc., tai mūsų respublikoje — tik 0,3 proc. Masinių bibliotekų tinkla kuklesnė vieta, lyginant su kitomis respublikomis, tenka ir profsąjunginėms bibliotekoms. Jeigu visos šalies masinių bibliotekų sistemoje profsąjunginės bibliotekos sudaro 22,4 proc., tai Lietuvoje — 10 proc.²¹ Išskyrus vieną kitą, profsąjunginės bibliotekos veikia miesto vietovėse.

Valstybinės masinės bibliotekos antrojo pokarinio dešimtmečio viduryje jau buvo pajėgios aprūpinti gyventojus knyga, ypač kaime, ir dėl to, vykdant Lietuvos KP CK ir Lietuvos TSR Ministrų Tarybos 1957 m. kovo 5 d. nutarimą „Dėl priemonių kaimo klubinėms įstaigoms sustambinti ir jų materialinei bazei sustiprinti“²², respublikoje buvo atsisakyta klubų-skaityklų bibliotekų. Tuo būdu, jeigu visoje Tarybų Sąjungos masinių bibliotekų sistemoje 1964 m. klubinės bibliotekos sudarė 9,4 proc., tai Lietuvos TSR jų visai jau nebebuvo.²³

Taigi Lietuvos TSR kaime susiformavo praktiškai vieno tipo ir vienai žinybai — Kultūros ministerijai — priklausančių bibliotekų tinklas.

Po 1950 m. toliau vystosi ir mokslinės bei specialiosios bibliotekos. Kuriamos naujos bibliotekos: 1950 m.—Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Klaipėdos sritinės (nuo 1953 m. vadinamos viešosiomis) bibliotekos, 1957 m.—Centrinė mokslinė-techninė biblioteka. Kuriami naujų bei formuojasi veikiančių bibliotekų tinklai: vaikų bibliotekų, techninių bibliotekų, aukštųjų ir specialiųjų vidurinių mokyklų bibliotekų ir kt. Sparčiai didėja jų knygų fondai, plečiamas darbas su skaitytojais.

Nuo 1949 m., įvedus bibliotekininkystės specialybę Vilniaus valstybiniame universitete bei atidarius vidurinę bibliotekininkystės mokyklą, pradeda sparčiai keistis kvalifikacinis bibliotekų darbuotojų veidas.

Sutinkamai su naujais bibliotekų darbo principais, susiformuoja metodinio vadovavimo sistema, visų pirma, valstybinių masinių, o vėliau ir techninių, mokymo įstaigų ir kitų bibliotekų tinkluose. Ši sistema pajėgi laiku pastebėti, apibendrinti bei paskleisti pažangų patyrimą, padėti atsiliekančioms bibliotekoms, suteikti kvalifikacinį minimumą naujai pradėjusiems dirbti darbuotojams. Nusistovi metodinių ir bibliografinių leidinių rengimo bei leidimo tvarka ir susidaro tam tikra jų sistema.

Esminių pakitimų į respublikos bibliotekų darbą įnešė TSKP XX suvažiavimas, pareikalavęs sustiprinti ideologinį darbą, atsižvelgiant į komunistinės statybos poreikius. Vykdant suvažiavimo nutarimus, gilėja bibliotekų darbo turinys ir šalinamos paradiškumo liekanos, daugiau dėmesio skiriama fondų komplektavimo bei geresnio knygos propagavimo klausimams, susirūpinama katalogų ir bibliografinio aparato sudarymu (ypač masinėse bibliotekose) ir jo tobulinimu, atkreipiama daugiau dėmesio į individualų darbą su skaitytojais, į jų poreikių tyrimą bei tenkinimą.

Šalies ekonominės statybos laimėjimai bei poslinkiai ideologiniame darbe ir pasiektieji rezultatai, plečiant bibliotekų tinklą, kaupiant jose knygų fondus, sudarant pagalbinių bibliografinį-informacinį aparatą bei nuostatant ryšius tarp bibliotekų, taip pat ir pasiektieji rezultatai, ruošiant naujus kadrus ir keliant jų kvalifikaciją bei sukuriant metodinio vadovavimo sistemą, jau 1956—1959 m. sudarė reikiamą bazę pereiti į naują etapą, vykdant lenininį bibliotekinės statybos planą.

Pirmoji Tarybų Lietuvos bibliotekininkų konferencija, kuri įvyko 1958 m. liepos 9—11 d., apibendrinusi bibliotekinės statybos rezultatus

²¹ KMBA, byla: „Masinių bibliotekų darbo rodikliai [...], 1964 m.“

²² Lietuvos TSR įstatymų, Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakų ir Vyriausybės nutarimų chronologinis rinkinys. T. 6, V., 1958, p. 47—49.

²³ KMBA, byla: „Masinių bibliotekų darbo rodikliai [...], 1964 m.“

bei patyrimą, parodė, kad respublikos bibliotekos turi galimybių, būtinų pasiekti esminiam posūkiui, plečiant ir gerinant gyventojų aprūpinimą knyga. „Tegul knyga kaip saulės spindulys įspindi į kiekvienus darbininko, kolūkiečio, tarnautojo namus“,— sakoma Lietuvos KP CK laiške pirmosios bibliotekininkų konferencijos dalyviams²⁴.

TSKP CK nutarimas „Dėl bibliotekų darbo būklės šalyje ir priemonių jam pagerinti“, priimtas 1959 m. rugsėjo mėn., pareikalavo plačiau atverti visų tipų bibliotekų duris, stengtis, kad knyga atneštų naudos kuo didesniai skaitytojų skaičiui, per artimiausius 2—3 metus pasiekti, kad bibliotekos aptarnautų kiekvieną gyvenamąją vietovę, kiekvieną šeimą.

Vykdydamos šį nutarimą, raiškių rezultatų pasiekė valstybinės masinės bibliotekos. Per trejus metus (1959—1961 m.) skaitytojų skaičius jose išaugo dvigubai ir 1962 m. pasiekė 1 040 100, kas sudaro apie 37 proc. visų respublikos gyventojų. Jau 1961 m. gegužės mėn. skaitytojų eilėse buvo suaugusių skaitytojų iš kiekvienos šeimos kaimo vietovėse išties visos respublikos teritorijoje.

Sutelkusios skaitytojų iš kiekvienos šeimos, valstybinės masinės bibliotekos pastaraisiais metais ypatingą dėmesį kreipė į tai, kad jų knygomis naudotųsi kiekvienas potencialus skaitytojas, kiltų skaitymo intensyvumas bei veiksmingumas. Praėjo dar nedaug laiko, ir platesnius apibendrinimus sunku daryti. Vis tik kai kurie rodikliai verti dėmesio. Tolydžio auga knygų išdavimas skaitytojams. Jeigu 1958 m. skaitytojams buvo išduota 7,2 mln. knygų, 1961 m.— 13 mln., tai 1965 m.— 16,6 mln. knygų. Auga ir pagrindinis fondų panaudojimo intensyvumo rodiklis — vidutinio skaitomumo rodiklis. Jeigu 1961 m. skaitomumas buvo 13,7, tai 1965 m.— 15,7. Kadangi maždaug pusė visų skaitytojų yra nauji, t. y. įrašyti į bibliotekas po 1959 m., skaitomumo rodiklio augimas rodo žymias bibliotekų pastangas padaryti nuolatinį skaitymą sudėtinį respublikos gyventojų buities bei darbo elementu. Poslinkiai matomi ir skaitymo turinyje. Tarp išduotų knygų visuomeninė-politinė literatūra 1959 m. sudarė tik 5,5 proc., o 1965 m.— jau 10 proc. Per tą patį laikotarpį gamybinės, t. y. techninės ir žemės ūkio, literatūros išdavimas pakilo nuo 6 iki 7,5 proc.

Žymių rezultatų, vykdydamos TSKP CK 1959 m. nutarimą dėl bibliotekų, pasiekė ir kitų tipų bei kitų žinybų bibliotekos: profsąjunginės, vaikų bei mokyklų, specialiosios, mokslinės ir pan.

Atsižvelgiant į ypatingą knygos ir bibliotekos vaidmenį jaunosios kartos mokyimo-auklėjimo procese, taip pat ir siekiant išugdyti knygos pamėgimą bei suformuoti mokėjimą naudotis bibliotekomis, pastaraisiais metais intensyviai stiprinamos bendrojo lavinimo mokyklų bibliotekos. Jų knygų fondas išaugo nuo 2 992 605 tomų 1960 m. rugsėjo 1 d. iki 4 314 687 tomų 1965 m. rugsėjo 1 d.²⁵, pagerėjo jų komplektavimas, sukurta Respublikinė mokyklų biblioteka kaip metodinis-bibliografinis centras, pradėta leisti bibliografinės priemonės mokiniams ir mokytojams, parengtas vadovėlis mokyklos bibliotekininkui.

Sparčiai plečiasi techninių bibliotekų tinklas ir jų veikla respublikoje. 1959 m. sausio 1 d. 105 techninės bibliotekos turėjo 224 000 tomų, 1958 m. jomis naudojosi 11 427 skaitytojai, kuriems buvo išduota 100 657 tomai. 1966 m. sausio 1 d. 169 techninės bibliotekos savo fonduo-

²⁴ Pirmosios Tarybų Lietuvos bibliotekininkų konferencijos medžiagos rinkinys. V., 1960, p. 6.

²⁵ Lietuvos TSR mokyklų ataskaitų suvestinė pagal formą D-10 už 1959/1960 m. m. (Lietuvos TSR Svetimio ministerijos Planų-finansų skyriaus archyvas) ir Lietuvos TSR mokyklų bibliotekų ataskaitų suvestinė pagal formą Nr. SM-3 už 1964/1965 m. m. (Respublikinės mokyklų bibliotekos archyvas).

se turėjo jau 3 037 704 saugojimo vienetus, jų skaitytųjų skaičius išaugo iki 67 502, o per 1965 m. išduota 1 317 779 tomų²⁶. Intensyvuose bibliotekų veiklos plėtimas, jų vaidmens mokslinės-techninės informacijos sistemoje augimas ryškiai rodo bibliotekų svarbą, sprendžiant ekonominės statybos respublikoje uždavinius.

Pastaraisiais metais ypač vystosi mokslas, sparčiai ruošiami specialistai respublikos liaudies ūkiui bei kultūrai. Smarkiai plėtė savo darbą ir mokslinės, aukštųjų bei specialiųjų vidurinių mokyklų bibliotekos. 1958 m. respublikos aukštųjų mokyklų bibliotekos savo fonduose turėjo 3 415 194 saugojimo vienetus, jomis naudojosi 30 270 skaitytųjų. Į 1965/1966 m. m. pabaigą bibliotekų fondai išaugo iki 5 204 548 saugojimo vienetų, o jų skaitytųjų padaugėjo iki 47 527²⁷.

Visų tiek masinių, tiek ir įvairaus profilio specialiųjų bibliotekų tinklo ir veiklos nuolatinis plėtimas yra dėsningas bibliotekinės statybos reiškinys, atitinkąs respublikos ekonominės bei kultūrinės statybos poreikius.

1965 m. kovo 1 d. surašymo žiniomis, Tarybų Lietuvoje buvo priskaičiuota daugiau kaip 7 tūkst. visų tipų bibliotekų, kurių bendras knygų fondas siekė 40 mln. saugojimo vienetų²⁸.

Pasiektieji rezultatai rodo, kad lenininis bibliotekinės statybos planas respublikoje vykdomas sėkmingai.

Sis planas nustato visuomenės aprūpinimo knyga principus, kuriais remiantis turi būti tvarkomi bibliotekininkystės reikalai. Tačiau visuomenės poreikiai knygai nėra stabilūs. Plečiantis pramoninei gamybai ir keičiantis jos techniniam aprūpinimui, vystantis žemės ūkiui ir didėjant jo mechanizavimo laipsniui, augant kultūrai bei literatūrai, kylant švietimo lygiui bei mokslui respublikoje, taip pat ir vystantis kinui, radijui, televizijai, periodinei spaudai ir t. t., visuomenės poreikiai bibliotekinei knygai nuolat keičiasi. Ši visuomenės poreikių knygai dinamika įneša vis naujų aspektų į bibliotekininkystės organizaciją. Vadinasi, ir dabar, kai, vystant bibliotekininkystę, yra pasiekta tikrai įžymių rezultatų, lenininis bibliotekinės statybos principų tyrinėjimas nenustoja savo reikšmės, o įgauna naujus, iš šiuolaikinio komunistinės statybos etapo uždavinių išplaukiančius, aspektus.

Lenininio bibliotekininkystės partiškumo principo vykdymą šiuolaikinėmis sąlygomis tenka suprasti kaip siekimą organizuoti kuo efektyviausią knyginių resursų panaudojimą, vykdamas ekonominės bei kultūrinės statybos uždavimus, nubrėžtas naujojoje partijos Programoje bei konkretizuotas TSKP XXIII suvažiavimo direktyvose dėl 1966—1970 m. penkmečio plano TSRS liaudies ūkiui vystyti. Vadinasi, tenka laikyti spragomis, vykdamas lenininį bibliotekininkystės partiškumo principą, visa tai, kas trukdo mokslininkui ar gamybininkui operatyviai pasinaudoti bibliotekų fonduose sukauptą informaciją, kas menkina knygos panaudojimo efektyvumą, propaguojant visuomenines-politines, gamtos mokslų bei mokslines-ateistines, gamybinės-technines bei agrotechnines žinias, kas silpnina bibliotekos vaidmenį visuomenės auklėjimo bei ideologiniame darbe, kas neleidžia pakankamai efektyviai panaudoti knygos švietimo darbe bei savišvietoje ir pan. Būtina ieškoti priemonių ir būdų šioms spragoms pašalinti.

²⁶ Centrinės mokslinės-techninės bibliotekos archyvas, 1959 ir 1965 m. „Techninių bibliotekų metinių ataskaitų suvestinių duomenų“ ir 1958 bei 1965 m. „CMTB darbo ataskaitų“ bylos.

²⁷ Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų bibliotekų 1958 kalendorinių metų 1965/1966 m. m. metinių ataskaitų suvestinės. (VVU Mokslinės bibliotekos archyvas.)

²⁸ LTSR CSV raštas LTSR Kultūros ministru, 1965 m. gegužės 15 d., Nr. 6/28—189.—Byloje: „Susirašinėjimas su TSRS Kultūros ministerija ir kitomis įstajomis, 1965 m.“ (KMBA).

Bibliotekininkystės valstybingumo bei liaudiškumo principas dabartinėmis sąlygomis reikalauja ne tik reguliariai finansuoti bei materialiai aprūpinti bibliotekas, bet ir kuo efektyviausiai bei racionaliausiai panaudoti valstybės ir visuomenės išskiriamas lėšas ir materialinius bei darbo jėgos išteklius. Nuolatos didėjant naujų spaudinių srautui bei atitinkamai augant bibliotekų fondų sankaupoms, taip pat vis didėjant bei įvairėjant visuomenės poreikiams knygai, vis sudėtingesnė darosi fondų tvarkymo bei jų pateikimo naudojimuisi problema. Sprendžiant šią problemą, šiuolaikinėmis sąlygomis ypatingą reikšmę tenka skirti daug darbo jėgos reikalaujančių procesų mechanizavimui ir automatizavimui, bibliotekų darbo centralizavimo tobulinimui, metodinio vadovavimo stiprinimui, bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos ir jų darbo našumo kėlimui, kuo tikslingiausiai visuomenės iniciatyvos ir jėgos panaudojimui, tvarkant šalies knyginius resursus.

Įvairius reikalavimus šiuolaikinėmis sąlygomis kelia bibliotekų prieinamumo principo vykdymas.

Bibliotekų tinklą apsprendžia visuomeniniai knygos poreikiai, gamybos bei gyvenviečių dislokacija. Vadinas, reikia tyrinėti dislokacijos bei interesų dinamiką ir atitinkamai formuoti bibliotekų tinklą bei jų veiklą. Tuo tarpu pastaraisiais metais, stabilizavus masinių bibliotekų tinklą, nusteigiant jų, pvz. naujose gyvenvietėse ar miestų rajonuose, bibliotekų prieinamumo principas neretai buvo pažeistas.

Bibliotekų prieinamumo visuomenei principas šiuolaikinėmis sąlygomis reikalauja toliau stiprinti bibliotekų fondus, tobulinti jų organizaciją bei plėsti knygos propagandą. Prieinamumas virsta tuščia fraze tuo atveju, kai bibliotekos fondas nesutvarkytas, kai jis nereguliariai ar nekvalifikuotai komplektuojamas, kai nėra pagalbinių bibliografinio-informacinio aparato, kai žemas bibliotekininko žinių lygis ir pan., t. y., kai skaitytojui nėra sąlygų pasinaudoti spaudiniais. Kita vertus, bibliotekos prieinamumo laipsnis proporcingas skaitytojų sugebėjimui orientuotis knygų lobyme, jų mokėjimui susirasti knygą ir produktyviai ją pasinaudoti. Tuo būdu, siekimas, kad knyga giliai įaugtų į darbo žmonių buitį ir jų veiklą bei kiltų bibliografinis visuomenės raštingumas, dabartinėmis sąlygomis yra svarbi, sudėtinė dalis to darbo, kuris atliekamas, įgyvendinant lenininį bibliotekų prieinamumo principą.

Šiuolaikinėmis sąlygomis ypatingo dėmesio vertas lenininis vieningos bibliotekų sistemos principas. Kaip yra žinoma, dėl eilės priežasčių ir visų pirma dėl ekonominių sunkumų pirmaisiais tarybų valdžios šalyje metais lenininis dekretas „Dėl bibliotekininkystės centralizavimo RTFSR“ nebuvo įvykdytas ir gyventojų vieningo bibliotekinio aptarnavimo sistema nebuvo sudaryta. Vietoje vieningos bibliotekų sistemos susikūrė kelios dešimtys vienas nuo kito nepriklausančių bibliotekų tinklų, o žinybiškumas ir vietinis atskyrimas vedė į paralelizmą bei dubliavimąsi bibliotekų darbe. Lietuvoje, nuvertus išnaudotojų jungą bei atkūrus tarybų valdžią, buvo pareikšta nuomonių atlikti tuos ar kitus bandymus, įgyvendinant vieningo bibliotekų tinklo idėją²⁹. Tačiau, perimant bendrą Tarybų Sąjungos bibliotekinės statybos praktiką bei jos įstatymus, ir Tarybų Lietuvoje kūrėsi nevieningas bibliotekų tinklas.

Sudėtingi uždaviniai tenkinti visuomenės poreikius knygai, kurie šiuolaikinėmis sąlygomis yra iškilę bibliotekoms, gali būti įvykdyti tik sutelktomis visų bibliotekų pastangomis, nežiūrint į jų dabartinę žiny-

²⁹ Zr., pvz., Centrinės valstybinės bibliotekos direktoriaus J. Rimanto straipsnį „Bibliotekos liaudies kultūros darbe“ („Lietuvos aidas“, 1940, liepos 6), Lietuvos TSR Švietimo liaudies komisariato bibliotekų skyriaus inspektoriaus T. Adomonio straipsnį „Planingas bibliotekinės knygos paskirstymas miesto ribose“ („Tiesa“, 1944, rugsėjo 16).

binę priklausomybę. Vieningo bibliotekų tinklo pranašumus rodo kad ir šis pavyzdys iš pastarųjų metų mūsų masinių bibliotekų veiklos. Kaip jau aukščiau nurodyta, respublikos kaimo vietovėse yra faktiškai vieningas, t. y. vienai žinybai priklausančių masinių bibliotekų, tinklas. Tai buvo viena iš sąlygų sparčiai sutelkti skaitytojams iš kiekvienos šeimos respublikos kaimo vietovėse. Šią užduotį mūsų kaimo bibliotekininkai įvykdė pirmieji Tarybų Sąjungoje. Miestuose bibliotekos priklauso įvairiems tinklams, ir dėl to sunkiau sutelkti skaitytojus. Ne be pagrindo Lietuvos TSR Valstybinės respublikinės bibliotekos metodinio skyriaus vedėjas P. Kizis savo pranešime, skaitytame Visasąjunginiame respublikinių bibliotekų metodinių darbuotojų pasitarime, kuris įvyko 1961 m. gruodžio 11—21 d. Kaune, nurodė, kad „sėkmingai įvykdyti užduotį — į kiekvieną šeimą nunešti knygą — miestuose sutrukdė būtent žinybiniai barjerai“³⁰.

Siekimas įgyvendinti lenininę vieningos sistemos idėją respublikos bibliotekininkams kelia dvejopą užduotį. Reikia kartu su kitų respublikų bibliotekininkais aktyviai dalyvauti, ieškant būdų racionaliai išspręsti vieningos bibliotekų sistemos klausimą. Kita vertus, nelaukiant centralizuotų administracinių patvarkymų, būtina neatidėliojant vystyti tarpžinybinius kontaktus tarp bibliotekų vietose, koordinuojant bei kooperuojant fondus ir jų komplektavimą, bibliografinį darbą ir knygos propagavimą bei visuomenės poreikių knygai tenkinimą.

Įžymiąją šventę — Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 50-ąsias metines — šalis sutinka su dar didesniu mūsų visuomenės politiniu susitelkimu, puikiais ekonominės bei kultūrinės statybos rezultatais. Pasiekiant šių laimėjimų, svarų vaidmenį suvaidino ir bibliotekininkai — šalies knyginių resursų panaudojimo inžinieriai. Respublikos bibliotekų darbuotojai yra pasiekę nemažų rezultatų įvairiose bibliotekinės statybos srityse. Jie sudaro bazę naujam bibliotekų darbo vystymo startui. Svarbiausia bibliotekininkų dovana jubiliejui — kuo išsamesnis lenininio bibliotekinės statybos plano principų įgyvendinimas.

Vilniaus Valst. universitetas
Bibliotekininkystės katedra

[teikta
1966 m. birželio mėn.

ЛЕНИНСКИЙ ПЛАН БИБЛИОТЕЧНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА И ОСНОВНЫЕ ИТОГИ ЕГО ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ В ЛИТОВСКОЙ ССР (К 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции)

К. СИНКЕВИЧУС

Резюме

Великая Октябрьская социалистическая революция, явившаяся поворотным пунктом в истории человечества, коренным образом меняла общественные функции книги и библиотеки. Задачи осуществления культурной революции требовали создать принципиально новой системы общественного пользования книжными ресурсами страны.

Делу библиотечного строительства большое внимание уделял В. Ленин. В статьях, речах, письмах и других документах В. Ленина по библиотечному делу, которых насчитывается более 270, содержится развернутая программа библиотечного строительства в стране.

³⁰ Кизис П. Организация методической работы в Литовской ССР. Каунас, 1961, с. 23. (Spausdinta rotoprintu.)

За годы советской власти в Литве достигнуты большие результаты в деле библиотечного строительства. Сеть государственных массовых библиотек выросла с 161 библиотеки в 1940 году до 1741 библиотеки в 1965 году, их книжные фонды увеличились более чем 60 раз и достигли 16,6 млн. томов. Количество читателей государственных массовых библиотек выросло с 14 000 в 1939 году (что составляло 0,5% населения) до 1 040 100 в 1962 году (37% населения республики). За короткий срок созданы сети профсоюзных, детских, технических и др. библиотек, образовалась система подготовки кадров и методического руководства библиотеками. По данным переписи 1965 года, в республике насчитывалось более 7000 библиотек всех типов и ведомств с общим книжным фондом в 40 млн. томов.

Современный этап развития советского общества ставит сложные задачи делу библиотечного строительства в стране. Выполняя их, необходимо особое внимание уделить изучению ленинских заветов по библиотечному делу. Усилия библиотекарей оптимально превратить в жизнь ленинский план библиотечного строительства — достойный их подарок к 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции.
